

A MAGYAR MINISZTERIÁLIS REFORM

SOKAK SZERINT elmúlt az az idő, mikor államok alkotnak nemzetet, ma a nemzetek csinálják meg államukat.

Nézetem szerint e tétel alól is vannak kivételek, ilyen, hogy messzire ne menjünk, a mai magyar állam is.

A történelmi magyar állam kitermelte a magyar nemzetet, az európai „rohadt sarkakból“ felkerekedett történelmi orkán szétdarabolta az államtestet, maradt az állam, csonkult a nemzet. A szét hullott nemzettöredékek összeforrasztása a forradalmakban átvészelt magyar államnak természetes célkitűzése. Államunknak tehát tekintet nélkül arra, hogy Barker cambridgei egyetemi tanár híres tétele szerint már elmúlt az ideje annak, hogy államok alkossanak nemzeteket, igenis az a feladata, hogy miután már egyszer jogarával nemzeté szentelte a magyarság társadalmát, most a 20. században ismét lehetővé tegye, hogy a régi Magyarország helyén kialakult Új-Hungáriában nemzetegységben, tehát a hagyománynak, kultúrának és gazdasági érdekek közösségében élhessen minden magyar. Államnak és nemzetnek egymásra kell találniok, mert különváltan mindkettő sorvadásnak indul.

Vágyódnia kell nemzetünknek a magyar államiság után. Érezzék át a nemzetegésztől elsodort nemzettöredékek, hogy nyereségre, újabb értékre fognak szert tenni, ha az ősi kultúra szellemétől áthatott magyar állam életformájába jutva élhetik nemzeti életüket. Tápot adunk a számunkra kedvező centripetalis erők kifejlődésének, ha vonzóvá tesszük a magyar államélet struktúráját. A magyar állam szerkezete bár megcsonkult, de az állami főhatalom gyakorlására hivatott központi hatóságok épek. Sőt az államszervezet fenntartásának terheit viselő elszegényedett adózók szerint az állami igazgatás nemcsak, hogy ép, de hipertrófiában szenved. A trianoni élet nyúge alatt görnyedező magyar családfő elől a napi gondok szürkésege eltakarja annak felismerését, hogy nem az állam a túldimenzionált alakulat, hanem gyenge annak fenntartója, a társadalom. Az aránytalanság megszüntetésének két módja lehetséges: államunk arányosítása a magyarság jelenlegi életkereteihez, ami az állam elsorvasztását, az „Abbau“-t, az igények leszállítását, de a nemzet igényeinek lefokozását is jelenti, jelenti az állandósítását a mának, lerögzítését a jelennek, trianoni helyzetünknek. A másik lehetőség a társadalom életerejének fokozása, küzdőképességének fejlesztése a szociális és kultúrpolitikának bevált módszereivel, tehát a társadalomnak adaptálása a magyarság mai államához. Az előbbi a radikalizmus eljárása lenne,

az utóbbi a konzervatív nemzetpolitika célkitűzése. Mai államunk — elismerem — nem a mai magyar társadalomnak állama, hanem a magyar nemzeté. De ha azt akarjuk, hogy országunk társadalmá ismét egy lehessen nemzetünkkel, — nemcsak a fogalmaknak, hanem a tényeknek síkjában is — fenn kell tartanunk állami életünknek jelenlegi kereteit, a nemzeti arányoknak és jelentőségnek államát, még akkor is, ha átmenetileg terhes is legyengült társadalmunkra.

Fejlett államiság azonban nemcsak annak okán történelmi szükség-szerűség, hogy nemzeti gondolat által elektrizált mágnesként vonzza azt, ami elszakadt, lényegében azonban idetartozik, — de szükség van reá azért is, hogy kiegyensúlyozza a tőkés gazdálkodás rendszerében jelentkező társadalmi antagonizmust. Bár a modern gazdálkodás tárgyilagosa kutatói előtt világos a tőkének és a munkának egymásra-utaltsága és hogy a kettőnek összműködése nagyszerű perspektívákat nyitna meg a már önmagát marcangoló emberiség előtt, a tények világa azt mutatja, hogy társadalomgazdasági rendszerünkben rejlő ellentétek feszítőereje növekvőben van és bár az ipari viták száma csökken, de jelentőségük a társadalom egyetemére állandóan növekszik. Minthogy a modern társadalmi életben megnyilatkozó tömegek küzdelme alapjaiban támadja meg a társadalmi szerkezetet, tehát életérdekeiben fenyegeti az államot, nemzetet egyaránt, az állam irányítóinak ügyelniük kell, hogy az állami gépezet együtt tökéletesedjék a kapitalizmus fejlődésével.

Értsünk szót: az állami gépezet működésének nem lehet a célja sem a társadalom termelő funkcióinak átvállalása, sem a kapitalizmusnak megsemmisítése. Mert botor ember, ki azt hiszi, hogy állami paranccsal új társadalomgazdasági rendszereket teremtem és a nem tetszőket megsemmisíteni lehet. Az élet vájja a maga útját. Aki az adottságokkal és a lehetőségekkel számol, antikapitalista legfeljebb érzelmeiben lehet, de tetteivel és gondolataival a kapitalizmusnak kifejlesztésén kell munkálkodnia, mert az utóbbi nemzeti vagyonosodást, erőgyűjtést, hatalmat jelent. De miként az államnak nem lehet hivatása a termelő feladatoknak közvetlen ellátása vagy utópikus elgondolások megvalósításának kierőszakolása, annyira elsőrendű feladata a közjó, a család, az ember megvédése a kapitalista életkörnyezetben. Az állam célja tehát a kapitalizmus tökéletesítése és nem annak megsemmisítése. A nemzet-, család- és embervédő államnak bele kell avatkoznia a gazdasági élet viszonyaiba, a piacok szervezésébe, a forgalom irányításába, a munkaviszonyba, a jövedelemelosztásba. Godwin és Bentham ideje, akik szerint minden kormányzás rossz, régen lejárt. Carlyletől kezdve Sismondin, John Stuart Miilen, Cairnesen keresztül a mi Prohászka Ottokárunkig a társadalombölcseleőknek és gazdaságpolitikusoknak sokasága hirdeti, hogy a termelés célja az ember, akinek egyéniségét, lelki, szellemi és testi egyéniségét, az állam hivatott megvédeni a géppel, a gyárral, a lelket őrlő, szellemet sorvasztó, testet bénító ipari mechanizmussal szemben. Az idők és felfogások változásának jele, hogy az angol liberálisok egyik tekintélye, Maynard Keynes tanár, a berlini egyetemen tartott előadássorozatában meghirdette a laissez faire-nek, a liberalizmus

gazdaságpolitikai felfogásának csődjét és maga is szükségesnek tartja az agenda-nak és a non agenda-nak, tehát annak megállapítását, hogy a gazdasági fejlődés feltételeinek sérelme nélkül, milyen gazdaságpolitikai feladatokat kell az államnak hatáskörébe utalni és melyeket kell fenntartani a magángazdálkodás számára. A dolgok természetes rendjéről, a praestabilita harmóniáról, a köz- és magánérdek természetes összhangjáról szóló tanok ma már az idejét múlt dogmák lomtárába valók. A gazdasági élet mechanizmusa által ütött sebekből patakzó vér állami beavatkozás után kiált, embervédelmet és rajta keresztül nemzetvédelmet követel.

A magyar államnak fejlettségét az említett okokon felül az adott világgazdasági helyzet is megköveteli. Tapasztalati tény, mely bővebb bizonyítást nem igényel, hogy új merkantilizmusnak korszakában élünk, a világpiacon a nemzetek gyakorta gazdasági egységként lépnek fel, gazdasági autarkiák felé iparkodnak. Hogy a mai elszegényedett Európában egészséges-e ez a folyamat, arról valóban sokat lehetne szólni. A tény az, hogy merkantilizmusban élünk, ezzel számolnunk kell és le kell vonnunk azt a következtetést, hogy miként Magyarország nem termelhet szociálista elvek szerint, midőn a civilizált világban a tőkés gazdálkodás rendszere uralkodik, nem folytathatunk szabadkereskedelmi politikát sem akkor, midőn termelvényeink elől szinte az egész világ elzárkózik. Akarva, nem akarva az utódállamok vámpolitikája és az Európában általánosan érvényesülő védvamos irányzat hazánkat belekényszerítette abba a merkantilista rendszerbe, melyben jelenleg élni szeretnénk. A merkantilizmusnak, mint nem társadalomgazdasági, hanem pár excellence nemzetgazdasági rendszernek velejárója az állami gazdaságpolitika, tehát az állam politikai célkitűzéseinek érvényesülése, gyakorta a magángazdasági szempontok rovására. A merkantilizmus reánk kényszerített adottság, vele együtt el kell fogadnunk tehát az állami beavatkozást.

Kifejtett gondolataimat összefűzve meg kell állapítanom, hogy a magyar állam fejlettsége és az államhatalom rendszerének kiépítése indokolt, mert ez a politikai erőmű hajtja a nemzetet az Új-Hungária felé,¹ ennek hivatása ellensúlyozni a társadalomból feltörő dekomponáló erőket, végül mint politikai szervezetnek kötelessége a magyar termelvényeknek piacot biztosítani kül- és belföldön egyaránt.

A megjelölt szempontok aktív gazdaságpolitikai tevékenységre kell, hogy késztessek a magyar államot. Céltudatos, nagyvonalú, a nemzet erőtartalékaival és aspirációival számoló gazdaságpolitikát kíván a társadalom az államhatalom letéteményeseitől. Állami gazdaságpolitikánál az észszerű modus procedendi: a) a gazdaságpolitikai célkitűzés, b) az ennek elérését valószínűsítő eszközök megjelölése, c) a beavatkozás ütemének megállapítása és d) a politikát végrehajtó intézmények megszervezése. Modern államszervezetben az állami főhatalmat országos ügyekben a központi kormányzat szervei, a minisztériumok gyakorolják. A gazdasági élet viszonyaiba való beavatkozásra illetékes minisztériumok szellemi irányításától, munkájuk

¹ Lásd Ottlik László ilyen című tanulmányát a Magyar Szemle f. évi szeptemberi számában.

minőségétől és ütemétől, belső szervezetétől és annak működésétől függ, hogy minő hatásfokkal és ütemben fog érvényesülni a kormányzat gazdaságpolitikája a való élet viszonyaiban. Mert a legszebb gazdaságpolitikai elgondolás is délibáb csupán, ha annak valóráváltásán megfelelő hatalmi szerv nem munkálkodik. Most, amikor a közgazdasági miniszter állásának megszervezésével kormányzatunk beigazolni kívánja, hogy átfogó, határozott, egységes gazdaságpolitikai terv szerint törekszik a magyar gazdasági élet fejlődését irányítani, felmerül a kérdés, hogy vájjon a központi kormányzati hatóságok belső szervezete megfelel-e a korszerű követelményeknek?

Az állam életében is hasonló jelenségeket látunk, mint a gazdálkodás világában. Wales aknáinak egyrésze bezárul, mert nem bírja a versenyt a Ruhr-vidéknek modem bányászatával. Bajok vannak Lancashire-ben, mert Lombardia nem egy emberöltő előtt konstruált, hanem a legmodernebb textilgépekkel dolgozik. Itália fehérszene kiszorítja a brit koksztot. A kifejlesztett, racionalizált, modem üzem típusa mindenütt diadalmaskodik a régi műhelyek felett. A legridegebben le kell vonnunk hát a következtetést, hogy ott, ahol szervezetekről, mechanizmusról van szó, csak a fokozott ütemben dolgozó racionalizált üzem versenyképes. A gazdasági életben ez feltétlen igazság. De vájjon nem vonatkozik-e ez az állítás az államszervezetre is? Vájjon pusztán annak következtében, hogy egy adott államszervezet működési monopóliumot élvez egy államterületen, kivonhatja-e magát ama követelmény alól, hogy fejlődjék és legyen szervezete legalább is annyira racionális, mint azé a gazdasági berendezésé, melybe beavatkozik és amelynek működését irányítani kívánja? Az állam nem élhet vissza polgárainak és a gazdasági életnek rovására monopol helyzetével, hanem szervezetét tökéletesítenie kell legalább olyan ütemben és abban a mértékben, mint ahogyan a gazdasági élet fejlődik és racionalizálódik. Minthogy pedig az állami gazdaságpolitika irányítói és egyzersmind végrehajtói a központi kormányhatóságok, a minisztériumok, lehetetlenség, hogy a stationárius miniszteriális szervezet hasznosan tudjon a gazdasági élet dinamikus folyamatába beavatkozni. A közhatósági beavatkozás tehát csak akkor lesz hasznos, ha az állam együttfejlődik és tökéletesül a gazdasági szervezettel. Ezek a szempontok megkövetelik: a minisztériumok működésének racionalizálását, eljárásuk ütemének a gazdasági élet üteméhez való kifejlesztését, a közszolgálat szellemének és a gazdasági életbe beavatkozó tisztviselői kar ismereteinek egészséges és a kormányzati célok érdekébe vágó kifejlesztését.

Az állam központi szervezetének tökéletesítése nemcsak az általa befolyásolt gazdasági életnek, hanem az államnak önmagának is legfőbb érdeke. Egy angol gazdaságpolitikuskának találó megjegyzése, hogy a laissez faire elvének érvényesülését és a manchesterizmusnak kialakulását részben az állami bürokrata tájékozatlansága idézte elő. Az iparost, a kereskedőt felháborította, hogy életérdekeivel összefüggő üzletvitelébe döntő módon olyanok avatkoznak be, akik előtt a termelés feltételei, módszerei, a piaci, a pénzügyi és hitelviszonyok.

vagy teljesen ismeretlenek, vagy azokról csupán ködös, kizárólag elméleti vonatkozású, adott esetek gyors és teljes tisztázásához használhatatlan fogalmaik vannak. Bár az angol gazdaságpolitikusként állítása túlzottnak is minősíthető, ha a magyar miniszteriális karnak számos kitűnő szakértőjére gondolunk, annyi bizonyos, hogy az államszervezet működésének sebessége, az ütemnek a gazdasági élet üteméhez képest lassú volta, az irracionális miniszteriális ügyvitel és nem egyszer megnyilatkozó kontárság az állam szerete, megbecsülése helyett az államhatalom tekintélyének, a közszolgálat megbecsülésének csökkentéséhez, végül államellenes szemléletre vezet. Működésének ütemében fokozni, reformálni kell tehát a magyar miniszteriális közszolgálatot, hogy sikerrel birkózhassék meg azokkal a nehézségekkel, melyeket a trianoni helyzet súlya, a kapitalizmusban kifejlődött tömeg-erők feszítőereje és a neomerkantilizmus rendszere reáharít.

A miniszteriális szervezet reformjának alapkérdése, mely a gazdaságpolitikai megfontolásokkal kapcsolatban elsősorban felmerül, hogy vajjon céltudatos gazdaságpolitikát kifejthet-e a kormány akkor, ha különböző minisztériumok irányítják a mezőgazdasági, az ipar- és kereskedelmi, pénzügyi és munkaügyi politikát. A kínosan racionális gondolkodó erre a kérdésre határozott nemmel felel és a megjelölt politikumoknak egységes irányítása céljából a pénzügyi, kereskedelemügyi, földművelésügyi minisztériumoknak egységes szervezetbe olvasztását sürgeti. Ez a lehetőség Kolumbusz-tojásszerű megoldásnak látszik, de csak futólagos szemléletre; mélyebb vizsgálódás ellenkező eredményre vezet. Olaszországban a fasiszta kormányzat valóban végrehajtotta a földművelési, ipar- és kereskedelmi, továbbá a munkaügyi minisztériumoknak egységesítését. És ott mit tapasztalunk? Olyan mammutszervezet kelt életre, hogy azt szervezetileg egységesíteni átmenetileg sem volt lehetséges, tehát születésének pillanatában a minisztériumot igazgatóságokra kellett — a régi miniszteriális tagozódásnak megfelelőleg — széttagolni. És a szervezeti megosztás végigvonult a vezetői, fogalmazói, számviteli és kezelői szolgálaton, végül az iktatóknak és irattáraknak is megfelelő elkülönítésére vezetett. A reform eredménye tehát az volt, hogy három miniszter és ugyanannyi államtitkár helyett van egy miniszter, egy államtitkár és a három igazgatóságnak egy-egy vezérigazgatója. Világos, hogy ez nem organikus szervezeti reform. Az utóbbi a különböző igazgatási ágazatoknak egy intézménybe való szerves beolvasztását jelenti. Lehetséges ez? Sehol, ilyesmit sehol sem mertek volna megkísérelni. Először a mammutszervezet belső bonyolultságánál és nagyságánál fogva elviselhetetlenül nehézkes lenne, tehát működésének üteme még a jelenlegi minisztériumokénál is lassúbb; másodsor a politikailag felelős miniszter minden fontosabb ügyről tájékoztatni kívánná magát, ami az időbeli korlátok miatt lassítaná az osztály-, csoport- és főcsoportvezetők munkáját, késleltetné az ügyek végső elintézését, a kiadványozást; harmadszor megfelelő, a nemzet számára valóban hasznos minisztert erre az állásra ugyancsak bajos lenne találni, mert ha oda pénzügyi politikus kerül, finánc-szemponjtjaival megöli az ipar- és agrárpolitikai elgondolásokat, ha az munkaügyi politikusként érvényesül, az állam

pénzügyek szenvednek, ha pedig iparpolitikus, antiszociális magatartásával a társadalom békéjét veszélyeztetheti. A pénzügyi, kereskedelmi, ipari, mezőgazdasági, munkaügyi politikában a gazdálkodás mai bonyolult összetétele mellett gyakorta oly ellentétes szempontok és erők érvényesülnek, hogy azok aligha fognak egészséges összhangban egy, még oly világos és gyors felfogású, tárgyilagos, higgadt és tiszta ítéletű miniszter személyében kiegyenlítődni. Az állam mezőgazdasági, ipari, vagy munkaügyi politikájában annyi köz- és magánérdek nyilatkozik meg, hogy mindegyik egész embert, a tudás és a jellem nehéz vértetével felfegyverzett, határozott irányt követő minisztert követel. Ezeknek a férfiaknak eszmecseréje kell, hogy eredményezze azt az egészséges kompromisszumos megoldást, mely megfelel a nemzet magasabb érdekeinek. Ezért helyes eljárás, hogy kormányzatunk nem olvasztotta össze bizonytalan értékű ötvözetbe a különböző magyar minisztériumoknak szerkezetét, hanem e helyett a közgazdasági miniszter állásának szervezésével lehetővé tette, hogy a minisztertanácsot a reszortminiszterek routine-munkájával járó napi gondok alól mentesített felelős miniszter, mint a kormány hivatalos gazdaságpolitikusa tájékoztassa a több tárcát felölelő átfogó problémákról. Természetesen ez az intézkedés sem jelent miniszteriális reformot, hiszen központi kormányhatóságaink továbbra is megmaradnak irracionális összefüggéseikben. Az észszerű, racionális megfontolásnak hódolva azonban most már több, mint időszerű pontosan elhatárolni az ügyköröket, tehát a tudományos üzemvezetés elveinek megfelelően megállapítani az állami funkcióknak felosztását a kormányhatóságok között, tehát azt, hogy minő munkafeladatot kell a különböző állami gépezeteknek megoldaniok. Mert tapasztalati tény, hogy a munkafeladatok pontos körülhatárolásának elmulasztása minden szervezetben a munka ütemének csökkentését, szervezeti ellentéteket, a termelés költségeinek emelkedését, a munkateljesítmény csökkenését és végül számos feladat megoldásának halogatását vonja maga után. Az üzemszervezésnek, a tudományos művezetésnek elvei az államszervezetre is vonatkoznak.

A központi kormányhatóságok ügykörének pontos és félreértéseket eleve kizáró elhatárolásán kívül, gyökeres belszervezeti reformra van szükség személyi és tárgyi vonatkozásban egyaránt. Minthogy a magyar miniszteriális szervezet megfigyelésén kívül módomban volt az angol, az olasz, a német, a belga, az osztrák és a cseh minisztériumoknak szerkezetét, éppen az előrebocsátott szempontok szerint, a helyszínen a legbetheatóbban tanulmányozni, úgy vélem, javaslataim között megfontolásra érdemes is akad. A személyi természetű reform a miniszteriális közszolgálat szellemének javítását, a „right man on the right place“ (alkalmas embert megfelelő helyre!) elvnek érvényesítését és a tisztviselők szakképzettségének fejlesztését célozná. A miniszteriális tisztviselői kar színvonala elsősorban a kiválogatástól, a „szelekció“-tól függ. Ezért ha azt akarjuk, hogy valóban szakképzett tisztviselők avatkozzanak a gazdasági folyamatba, még nem elégséges, ha arra az álláspontra helyezkedünk, hogy csak bizonyos évszámú külszolgálat után lehetséges a miniszteriális szolgálatba való felvétel,

hanem a versenyvizsgálatnak rendszerével kell biztosítanunk, hogy csak valóban a lehető legképzettebb és legalkalmasabb közszolgálati tisztviselők léphessenek be a minisztériumok fogalmazási karába. Angliában és Franciaországban a versenyvizsgálat rendszere teljesen bevált. A protekció rákfenéjének kiirtása céljából az angol versenyvizsgálatnál az írásbeliségen van a hangsúly. A dolgozatokat három nyugdíjazott vezető tisztviselő és egyetemi tanár minősíti, akiknek nincsen tudomásuk sem egymásról, sem a dolgozat szerzőjéről. Ez a rendszer hatékony védelmét jelenti a tehetségnek és a rátermettségnek, tehát jelentős előnyét a közszolgálatnak. Fontos az előléptetések kérdése is, mert nincs még egy olyan mozzanat, ami annyira megfertőzné a miniszteriális munka szellemét, mint az előléptetések során felmerülő jelenségek. Mr. Philips, az angol munkaügyi minisztériumi igazgatás vezetője nem győzte eléggé hangsúlyozni előttem, hogy az automatikus és a rangsort pontosan betartó előléptetéseknel tökéletesebb rendszer nincs. Ez a legtökéletesebb megelőzést jelenti a politikai befolyás és protekció érvényesítésének, az intrikák és denunciálások útján kivívott érvényesülésnek, tehát kiirtását a közszolgálat három métegyéneke: a protekciónak, intrikának és denunciálásnak. A fokozatos rangszerinti előléptetésnek rendkívül nagy hátránya, hogy a kiváló, nagyteljesítményű tisztviselő, a rendszer merev alkalmazásának esetében, osztozni kénytelen a középszerűség tömegeinek sorsában. De ennél vannak korrekatívumai: elsősorban a mai katonai törzstiszti vizsgáknak megfelelő tanácsosi minősítő vizsga, amit a VI. fizetési osztályba való kinevezés feltételévé lenne ajánlatos megtenni, továbbá a vezérkari tiszti tanfolyamnak és vizsgának megfelelő osztályvezetői képesítő vizsga, mely nélkül osztály- vagy csoportvezetői megbízásban senki sem részesülhet. Ezzel a vizsgarendszerrel ki tudnék küszöbölni a rangsorszerinti előléptetések hátrányait, reá lehetne kényszeríteni a tisztviselői kart, hogy egyetemi tanulmányainak elvégzése után is alaposan elmélyüljön a közszolgálat és a gazdasági élet érdekeit munkáló szakismeretekben végül biztosíthatjuk, hogy a gazdasági viszonyokba beavatkozó kormányhatóságokat a tisztviselők szellemi elitje fogja irányítani. Érdekes, hogy míg katonai vonatkozásban a közérdeknek megfelelő kiválasztást már évszázadok óta intézményesen biztosítják és jelentős kérdések megoldását csak magas képzettségű vezérkari tisztekre bizzák, addig a polgári közszolgálatban az elite érvényesülést és ezáltal azt, hogy csak a gazdasági életben jártas és alapos szaktudással rendelkező osztályvezetők irányítsák a közérdek megvédését célzó állami beavatkozást, valóban misem biztosítja. A vázolt vizsgarendszer ellenére még mindig égető kérdés, hogy miként lehessen jóvátenni a rangszerinti előléptetések igazságtalanságait, melyeket a társaiknál két-háromszor többe dolgozó, kiváló tisztviselők akkor szenvedőd; el, mikor még koruk következtében osztályvezetői állásra nem tehetnek szert. Az első korrekatívum természetesen az, hogy gyorsabb előmenetelben részesülhet az a tisztviselő, aki az osztályvezetői vizsgát sikerrel kiállotta, a második kitüntetéseknek adományozása, ami az angol közszolgálatnak kedvelt sajátossága. Angliában a kitűnő tisztviselői szolgálat jutal-

mazására három rendjelet alapítottak: az „Order of the British Empire“-t, az „Order of the Bath“-t és az „Imperial Service Order“-t, az utóbbit bármilyen rangú tisztviselő megkapja, aki legalább 25 évet szolgált.

A fokozott munkateljesítmények államfői kitüntetéssel jutalmazása tényleg a legnemesebb eljárás azokban a közületekben, ahol a tisztviselők javadalmazása lehetővé teszi az anyagiaktól elvonatkoztatott gondtalan megélhetést. A kitüntetések adományozása emelkedett szemléletre vall, mert az önfeláldozó munkát ideális és nem anyagi értékkel tiszteli meg. Sajnos azonban hazánkban, ahol — minden idealizmus mellett — a többletmunkának egyik legfőbb célja több, jobb, nyugodtabb, gondtalanabb megélhetést biztosítani a családnak, a gyermekeknek, igenis anyagiakkal is kell jutalmazni az értékes és rendkívüli munkateljesítményt. De minthogy a pénzbeli jutalmak fertőzik meg a legvisszataszítóbb módon közszolgálatunk szellemét, ez a jutalmazás legyen nyílt; — miniszteri napiparancs hirdesse, hogy ennek a tisztviselőnek ennyit meg ennyit adott az állam, nagy munkateljesítményéért. Ne kelljen a tisztviselőnek szégyenkeznie és titkolózni amiatt, hogy jutalomban részesítették, ne fertőzzék meg a miniszteriális levegőt azok a fantasztikus számok, melyeket minden alap nélkül suttognak magas tisztviselők jutalmazásával kapcsolatban.

A megjelölt eljárásokkal megtisztított miniszteriális közszellem előfeltétele annak, hogy magas színvonalra emelkedjék a tisztviselői karnak szakképzettsége, ami mind az államnak, mind a gazdasági életnek fontos érdeke. A vázolt vizsgarendszer már egymagában véve hatékony eszköz ennek a célnak a szolgálatában, de e mellett a miniszteriális munkaütem irányítóinak, az elnöki osztályok vezetőinek gondoskodniuk kellene arról, hogy a minisztériumokban a hivatalos időn kívül ingyenes nyelvtanfolyamok szereztessenek, amelyeknek hallgatására kötelezni is lehetne a tisztviselőket, mert külföldi nyelvek ismerete nélkül a szakismereteket bővíteni, külföldi újításokat megfigyelni, tanulmányutakat tenni és külföldi hivatalos tárgyalásokat folytatni nem lehet. Tanfolyam szereztessék német mintára, a minisztériumnak minden elfogadott törényjavaslatával kapcsolatban, hogy a tisztviselői kar megismerje annak a reformnak jelentőségét és lényegét, melyeknek adminisztrálása a minisztériumnak újabb feladata. Legalább havonként egyszer osztályvezetői értekezleten kell megvitatni a minisztériumok politikáját, hogy a szolgálatot irányító szellemi ditek gondolatcseréje új megoldásokat érlelhessen ki. A tisztviselő egyéniségének, öntudatának és felelősségérzetének növelése végett pontosan körül kell határolni a tisztviselőknek feladatkörét, hogy mindegyikük büszke legyen arra, hogy ő a magyar államnak szőlészeti, méhészeti, juhtenyésztési, gépipari, szénbányászati, árutőzsdei, epidemológiai, bányanyugbérbiztosítási stb. szakértője. Lehetővé kellene tenni továbbá, hogy kisebb jelentőségű ügyekben a miniszteriális szakelődő önmaga is kiadványozhasson, mert a kiadványozási jognak gyakorlása a felelősségérzet hatékony fejlesztője. A közszolgálati szellem megtisztítása, az egészséges szelekció biztosítása,

a szakértelem fejlesztése és a felelősségérzetnek tudatos kialakítása a vázolt eljárásokkal, a miniszteriális személyi reformnak a végső célhoz vezető legbiztosabb útja.

A miniszteriális belső szervezeti reformnak alapkövetelménye az ügyvitel gyorsítása, a munkafeladatok legteljesebb és legpontosabb körülhatárolásával és a munkafolyamat megrövidítésével. Tapasztalati tény, hogy még a leghelyesebb állami akaratelhatározások is gyakorta csak hosszú utánjárás árán, időszerűtlenül, megkésve jönnek napvilágra. A politikai vezetőknek sok nehézséget okoz, hogy gyors és célszerű elhatározásaik gyakorta egy heti késedelemmel jutnak el a címzetthez. A gazdasági életnek mai gyors üteme mellett a legcélszerűbb állami beavatkozás is hibásnak bizonyulhat, ha hosszabb ideig tart az állami parancsnak útrabocsátása, mint annak kiérlelése. Ezen változtatni kell! Részletekről nem írok, a helyzet beható ismertetése és a reformgondolatnak megalapozása cikkem kereteit szétfeszítené, azért pusztán javaslat taimra szorítokozom: i. Az általános és elnöki iktatók helyett német-cseh rendszer szerint működő iratelosztó létesüljön. 2. Az ügyvitel csomópontjai az osztályirodák legyenek: ezekben kell összpontosítani az illető osztály működésével összefüggő ügyviteli feladatokat: az ügydarabok iktatását, elosztását — angol rendszer szerint — közvetlenül a szakelőadók között, kiadványok tisztázását, összeolvasását, expedialását, annak megtörténtével az ügyiratnak két esztendeig tartó megőrzését az osztályirodában, utóbb a minisztérium központi irattárába való továbbítását. Az osztályirodák nyilvántartásaiknál kizárólag — az angol, a német és a cseh igazgatásban a háború utáni már bevezetett és bevált — kartotékrendszert alkalmazzák. Az ügyosztály szeme előtt dolgozó, vele összefüggő osztályirodák a végzett számítások szerint átlagban négy nappal megrövidítenék az ügymenet idejét, ami mozgékonyrá, rugalmassá, elevenné és ezáltal rokonszenvenné tenné az állam központi gépezetét. Arra az ellenvetésre pedig, hogy a miniszteriális kezelési teendők decentralizálása a jelenleginél több munkaerőt igényel, azt válaszolom, hogy az értelmes munka, az akták ide-oda tologatásával járó feles nyilvántartási munka kiküszöbölése, és annak a lélekörülő munkabeosztásnak megszüntetése, hogy vannak emberek, akik éveken keresztül csak összeolvasnak, csak kopogtatnak, csak nyilvántartanak, a kezelői munkának változatossá tétele lehetővé fogja tenni az osztályiroda-rendszernek létszámszaporítás nélkül keresztülvitt megvalósítását.

A központi kormányzatoknak átfogó reformjával, a szolgálatnak személyi és tárgyi értelemben vett átszervezésével kell államunk számára lehetővé tenni, hogy a nemzet nagy céljainak és az embervédelemnek érdekében helyesen és időszerűen avatkozzék a gazdasági élet menetébe. Igenis, jobb igazgatást kérünk, de nem d'Argenson marquis értelmében, aki szerint „pour gouverner mieux il faudrait gouverner moins“, hanem annak a hangsúlyozásával, hogy pour gouverner moins, il faudrait vivre mieux. A „tökéletesebb kormányzást? Kevesebb igazgatást!“ formula helyébe álljon tételtem: Kevesebb igazgatást? — jobb társadalmat!

KOVRIG BÉLA